

Petr R o ž m b e r s k ý (Plzeň)

NEOBVYKLÁ OBLÍBENOST JMÉNA EVŽEN NA PLASKÉM KLÁŠTERSTVÍ A JEJÍ PŘÍČINY

UNUSUAL POPULARITY OF THE NAME EVŽEN AT THE PLASY MONASTERY AND ITS CAUSES

Between 1714 and 1715, enrollments in the registry of births in the parishes at the Plasy monastery document in 70–100 % of baptisms as first name Evženie or Evžen. It is certain that this phenomenon is related to abbot Evžen Tyttl. Perhaps in this way he was trying to leave behind a trail and he compensated to the parents their charges of baptism in the case that their child was named after him.

Keywords

name Evžen, Plasy monastery, registers, baptism, abbot

Křestní jméno Evžen (Eugen) ani jeho ženský protějšek Evženie (Evžena, Eugenie) není nikterak časté. Na základě statistik víme, že v roce 2013 bylo na území České republiky 3302 Evženů, 412 Eugenů, 1063 Evženií, 380 Eugenií a 210 Evžen.¹⁾ V pořadí jmen (nad 1000 případů) je Evžen až na 252. místě a Evženie dokonce až na 399. místě.²⁾ Jde o jméno řeckého původu vzniklé z výrazů „*eu*“ – dobře a „*genus*“ – rod, tedy „blahorodý“ či „urozený“. Svätý Evžen II. z Toleda, arcibiskup, byl neobyčejně vzdělaný, napsal mnoho filozofických pojednání, ale i básní, zemřel v rodném Toledu roku 657. V církevním kalendáři je Evžen uctíván 13. listopadu, podle občanského kalendáře má svátek 10. listopadu; Evženií zaznamenává občanský kalendář 22. dubna.³⁾

Ještě daleko méně byla křestní jména Evžen, natož Evženie, rozšířena ve starších dobách. Používali je především papeži nebo šlechtici. Už ze samé podstaty jména („urozený“) se jméno téměř nevyskytovalo mezi poddanými. Avšak právě mezi poddanými cisterciáckého kláštera v Plasích (okres Plzeň-sever) jej v určitém období hojně nacházíme.

Při studiu nejstarší dochované matriky fary Potvorov (na plaském klášterství) z let 1692–1720 byla zjištěna koncentrace jména Evžen/Evženie v roce 1714. Do té doby se pojednávané jméno v matrice neobjevilo. Poprvé se tak stalo 13. 2. 1714, kdy bylo dítě ze vsi Bílova pokřtěno jmény Evženie Mariana. Následoval 17. 2. Evžen Matěj z Ol-

¹⁾ <http://www.kdejsme.cz/jmeno/Ev%C5%BEen/hustota> [cit. 16. 8. 2014].

²⁾ <http://kalendar.beda.cz/cetnost-jmen-v-ceske-republice> [cit. 16. 8. 2014].

³⁾ V. Rameš, Po kom se jmenujeme? Encyklopedie křestních jmen, Praha 2001, s. 166, 407, 469.

šan, 23. 2. Evženie Mariana z Potvorova, 26. 2. Evžen Matyáš z Bílova, 28. 2. Evžen Matěj z Potvorova, 2. 3. Evženie Mariana z Potvorova, 17. 3. Evžen Josef z Bukoviny, 2. 4. Evžen Jiří z Kalce, opět 2. 4. Evženie Mariana z Potvorova, 8. 4. Evženie z Bukoviny, 21. 4. Evžen Jiřík z Bukoviny, 14. 5. Evženie Anna ze Sedlce, 15. 5. Petr Evžen z Bílova, 18. 5. Evžen Vít z Potvorova, 15. 7. Evžen z Bílova, 1. 8. Evžen Bernard z Bílova, 2. 8. Evžen Bernard z Hubenova, 8. 8. Evženie Dorota ze Sedlce, 8. 9. Evženie Mariana z Potvorova, 12. 9. Evženie Mariana z Bílova, 31. 10. Evžen Šimon z Bukoviny, 7. 11. Evžen Martin z Potvorova, 7. 11. Evžen Martin opět z Potvorova, 12. 11. Evženie Kateřina z Bílova, 6. 12. Evžen Mikuláš z Kalce, 18. 12. Evžen Tomáš z Potvorova a 20. 12. Evžen Ondřej z Hubenova.⁴⁾

Ani jeden ze křtů se neodehrál na den zmíněného světce (13. 11., popřípadě 10. 11. nebo 22. 4.), ani v jednom případě se otec či matka nejmenovali Evžen či Evženie, ani v jednom případě se tak nejmenoval kmotr či kmotra. V roce 1714 bylo v potvorovském kostele pokřtěno celkem 40 dětí. V matričním zápise bylo křestní jméno jednoho z nich opomenuto, 12 dětí bylo pokřtěno běžnými jmény, a 27 dětí obdrželo jméno Evžen (tj. téměř 70%). Jen po jednom případě šlo o jediné jméno Evžen a Evženie, v ostatních případech bylo jméno Evžen/Evženie jedním ze dvou křestních jmen. Rok 1714 byl v případě Evženů/Evžení v potvorovské farní osadě opravdu výjimečný. V následujícím roce 1715 bylo pojednávaným jménem pokřtěno pouze jediné dítě – Evžen, syn Jiříka Doskočila z vrchnostenské obory.⁵⁾

Následující průzkum matrik dalších farností na plaském klášterství přinesl tyto obrázky: V malé plaské farnosti se v roce 1714 uskutečnilo 12 křtů, z nichž pouze jediný (jedno z dvojčat) neobsahoval jméno Evžen/Evženie. Tak jako v Potvorově i zde výrazně převažovala dvě křestní jména. Pojednávané jméno se tedy vyskytovalo ve více než 90% křtů. V letech 1713 a 1715 naopak nebylo jménem Evžen/Evženie pokřtěno ani jedno dítě.⁶⁾

Ve farnosti Žebnice proběhlo v roce 1714 celkem 53 křtů. 51 dětí bylo pokřtěno jménem Evžen/Evženie, pouze jedno dítě z Ondřejova obdrželo jméno Mariana a dítě narozené v plaském Kopidle neznámého otce a matky ze vzdáleného Mirošova jméno Magdaléna. Evžen/Evženie zde bylo oproti předchozím farnostem výhradně jen jedním jménem a v roce 1714 jím bylo pokřtěno více než 95% všech dětí. V letech 1713 a 1715 nebylo jméno Evžen/Evženie použito při křtu v Žebnici ani jednou.⁷⁾

⁴⁾ Státní oblastní archiv v Plzni, fond Sběrka matrik (dále SOA, SM), římskokatolická fara Potvorov, kniha 1 (bez paginace či foliace).

⁵⁾ SOA, SM, římskokatolická fara Potvorov, kniha 1, 14. 5. 1715.

⁶⁾ SOA, SM, římskokatolická fara Plasy, kniha 1, fol. 15–17v.

⁷⁾ SOA, SM, římskokatolická fara Žebnice, kniha 3, s. N60–N71.

Matrika farnosti Obora zaznamenala v roce 1714 26 křtů. Jméno Evžen/Evženie při nich obdrželo 22 dětí, tedy více než 84%. Pojednávané jméno bylo ve velké většině jedním ze dvou jmen, v jednom případě dokonce jedním z pěti křestních jmen (Evžen Jan Václav Ondřej Šimon), jimiž svého potomka dal pokřtít oborský myslivec. Také v Oboře se v letech 1713 a 1715 jména Evžen/Evženie při křtech neuplatnila.⁸⁾

Ve velké farnosti Planá (do níž náleželo i několik cizopanských vsí) nebylo v roce 1713 žádné dítě pokřtěno jménem Evžen/Evženie. V roce 1714, kdy se konalo 73 křtů, bylo v plánském kostele uvedeným jménem pokřtěno pouze 9 dětí. Avšak v roce 1715 (94 křtů) obdrželo jméno Evžen/Evženie 67 dětí, tedy přes 70%. Odečteme-li křty z vesnic nepatřících k plaskému klášterství (při nichž nebylo pojednávané jméno ani jednou použito), zjistíme, že šlo o více než 85 procent. Pouze jednou bylo jméno zdvojené (Evžen Vít). V případě dvojčat z Žichlic dostal jeden ze synů jméno Evžen a druhý Šimon; jinak to vlastně nešlo. V následujícím roce 1716 bylo z 88 křtů užito jméno Evžen pouze jedenkrát.⁹⁾

Poslední zkoumanou farností v příčině Evženů/Evženií jsou Kralovice. Ve městě Kralovicích a přifařených vesnicích nebyl v letech 1713 a 1715 nikdo pojmenován Evžen/Evženie. Ale v roce 1714 to bylo přivedeno k dokonalosti – z 64 křtů bylo tímto jménem pokřtěno 100% dětí. Jméno bylo také stoprocentně solitérní. Dvojčata různého pohlaví dostala jména Evžen a Evženie.¹⁰⁾

Tento podivuhodný úkaz zcela jistě souvisí s plaským opatem Evženem Janem Jindřichem Tyttlem (*21. listopadu 1666 v Dobříši, †20. března 1738 v Plasích), od roku 1699 do smrti opatem plaského cisterciáckého kláštera.¹¹⁾ Opat Evžen Tyttl byl neúnavný stavebník – za něj byl vystavěn nový konvent, proboštsství v Mariánské Týnici, několik nových barokních dvorů se zámečky, opravovány kaple a kostely na klášterství. Žádná z významných staveb však nebyla založena nebo dokončena v inkriminovaných letech 1714, popřípadě 1715, neměl ani žádné kulaté životní výročí.¹²⁾ Inspirováni jeho jménem křtili po něm i v jiných letech své potomky osoby pohybující se v opatově okolí, jako například roku 1718 plaský klášterní mlynář syna Evžena Vojtěcha a roku 1719 Ignáce Bernarda Evžena a v roce 1736 Evžena Matěje. Blíže k opatovi měl klášterní lékárník, který dal v roce 1727 synovi jména Evžen Florián Petr Daniel. Opatovým oblíbencem byl klášterní stavitel Matěj Kondel. Jeho děti byly křtěny jmény Evžen Dominik Ondřej roku 1725, Marie Evženie Eleonora

⁸⁾ SOA, SM, římskokatolická fara Obora, kniha 2, s. 17–24.

⁹⁾ SOA, SM, římskokatolická fara Planá, kniha 2, s. 28–61.

¹⁰⁾ SOA, SM, římskokatolická fara Kralovice, kniha 3, s. 1–20.

¹¹⁾ http://cs.wikipedia.org/wiki/Ev%C5%BEen_Tyttl [cit. 18. 8. 2014].

¹²⁾ http://cs.wikipedia.org/wiki/Kl%C3%A1%C5%A1ter_Plasy#Opat_Tyttl [cit. 18. 8. 2014].

Barbora Pavla roku 1727 nebo Bernard Matěj Evžen roku 1729.¹³⁾ Tady se zdá být motivace jasná – zalíbit se mocnému prelátovi.

U poddaných byla jiná situace. Už v roce 1680, když se začalo s přestavbou kostela v Týnici, poddaní již značně zatížení robotními povinnostmi byli nuceni k účasti na stavbě. Došlo ke vzpouře a k plaským poddaným se přidali i poddaní z okolních panství. Krajská hotovost povstání potlačila.¹⁴⁾ Za opata Evžena Tyttla byli vzhledem k jeho stavební činnosti poddaní zatíženi ještě více a jistě nekřtili své děti jeho jménem „z vděčnosti“.

Studované matriky v inkriminovaných letech až na vzácné výjimky neuvádí postavení či povolání otců. Takovými výjimkami jsou kantor, ovčácký mistr, pastýř nebo myslivec.¹⁵⁾ Tito „specialisté“, kteří nedali pokřtít své děti v letech 1714–1715 jménem Evžen/Evženie, často bývali z jiných panství (vrchnosti si je „půjčovali“), a tudíž si mohli „dovolit“ určitou neposlušnost. Obdobnými cizopanskými poddanými mohli být i další z těch, kteří uvedené jméno při křtu svých dětí neakceptovali. Jisté to je u otce, označeného jako „militi vagabundi“, tedy potulný či cestující voják, jehož manželka slehla v Jarově.¹⁶⁾ Určitě se však našli i přímí klášterní poddaní, kteří šli „proti proudu“ a nepokřtili děti opatovým jménem – u Jiřího Křístala, sedláka z Obory,¹⁷⁾ je to téměř jisté. V případech zdvojení jména (např. Evžen Matěj, především ve farnostech Potvorov, Obora a Plasy) se projevila určitá praktičnost – děti mohly být nazývány druhými jmény. Je také možné vypožorovat, že opatovým jménem nebyly křtěny nemanželské děti – patrně nebylo záměrem, aby se po váženém prelátovi pojmenovávali „pancharti“.¹⁸⁾

Proč však došlo k hromadnému křtění plaských poddaných jménem Evžen/Evženie v roce 1714 (1715)? Můžeme zatím vyslovit pouze hypotézu: Opat nemohl mít legitimní potomky, a tak alespoň mohl chtít zanechat po sobě určitou „stopu“ touto formou. Snad prostřednictvím farářů nabídl poddaným v případě, že pojmenují potomka po něm, křest zadarmo a farářům tento propad jejich příjmů kompenzoval. Ovšem něco takového bychom spíše očekávali v Tyttlově pokročilejším věku. Mohl však onemocnět a myslet si, že roky 1714 a 1715 jsou jeho posledními. Tato případná „stopa“ jeho existence, oproti stavebním počínům, již vychladla. V působnosti

¹³⁾ SOA, SM, římskokatolická fara Plasy, kniha 1, fol. 21v, 23v, 46, 32, 29v, 31, 34v.

¹⁴⁾ V. Kočka, Dějiny politického okresu Kralovického I, Kralovice 1930, s. 36–37.

¹⁵⁾ SOA, SM, římskokatolické fary Potvorov, kniha 2, 29. 3. 1714, 29. 7. 1714; Planá, kniha 2, s. 47; Obora, kniha 2, s. 22.

¹⁶⁾ SOA SM, římskokatolická fara Planá, kniha 2, s. 43.

¹⁷⁾ SOA, SM, římskokatolická fara Obora, kniha 1, s. 22.

¹⁸⁾ SOA, SM, římskokatolické fary Žebnice, kniha 3, s. N66; Planá, kniha 2, s. 43.

pověřené obce Kralovice (přibližně plaské klášterství) byli v roce 2013 jen dva Evženové, jeden Eugen a 4 Evženie.¹⁹⁾

rozember@post.cz

Úslavská 49

326 00 Plzeň

¹⁹⁾ O. c. v pozn. 1.